

HUOMIOITA KAKSIKIELISEN LAPSEN KIELENOPPIMISESTA

TUULA HIRVONEN

Jyväskylän yliopisto

1. Kaksikielisydestä

Kaksikielisyys on kiehtonut monien eri alojen tutkijoita: lingvistejä, psykologeja, sosiologeja ja kasvatustieteilijöitä. He kaikki ovat tutkineet sitä oman tieteenalansa kannalta, ja kun saavutetut tulokset yhdistetään, on jo päästy melko tarkkaan kaksikielisyyden kuvaukseen. Yhä on kuitenkin alueita, joihin on kiinnitetty vain vähän huomiota, vaikka niiden tutkimisen tarpeellisuus on havaittu. Yksi tällainen alue on lasten kaksikielisyys, ja nimenomaan sellaista lasten, jotka oppivat kahta kieltä samanaikaisesti, s.o. ikäänkuin kahta äidinkieltä 1. ensimmäistä kieltä. Tässä esityksessä tarkastelen yhden tällaisen lapsen kielenoppimista. Tarkoitukseni on verrata hänen oppimiaan rakenteita molemmissa hänen puhumisissaan kielissä, suomessa ja englannissa, vastaavalla kielenoppimisen tasolla olevien yksikielisten lasten kieleen. Samalla yritän pohtia, voidaanko molempia näitä kieliä pitää hänen ensimmäisinä kielinään vai onko toista pidettävä toisena kielenä.

Huolimatta kaikista tutkimuksista ei vielääkään olla päästy yksimielisyyteen siitä, mitä kaksikielisyys varsinaisesti on. Bloomfieldin (1933:56) määritelmä kahden kielen osaamisesta syntyperäisen puhujan tavoin ja toisaalta Weinreichin (1968:1) määritelmä vuorottaisesta kahden kielen käyttämisestä osoittavat, kuinka rajoitetusti ja kuinka laajasti kaksikielisyys voidaan käsittää. Näiden väliin sijoittuu esim. Haugenin (1953: 7) määritelmä kaksikielisestä henkilönä, joka pystyy tuottamaan täydellisiä, ymmärrettäviä ilmaisuja puhumilaan kielillä. Myöhemmin Haugen on modifioinut tätä määritelmäänsä (19569-10) lisäämällä siihen myös kielen passiivisen ymmärtämisen. Dieboldin mielestä kuitenkin

Haugenin käsitys jättää ulkopuolelleen kaksikielisyyden alkuvaiheet ja siis sisältää vain tuloksen, ei kaksikielisyyteen johtanutta prosessia. Niinpä Dieboldin mukaan kaksikielisyyys tulisi määritellä vieraan kielen oppimisena äidinkielen oppimisen jälkeen (Diebold 1961:99). Toisaalta hän ei taas huomioi sellaista mahdollisuutta, että lapsi oppisi kahta kieltä lähes samanveroisina äidin-kielinsä. Nyt puheena olevassa tapauksessahan tarkastellaan lasta, joka oppii toista kieltä kun ensimmäisenkään kielen kompetenssi ei vielä ole kehittynyt täydellisesti. - Weinreichin ja myös Mackeyn (1968:555) määritelmä kaksikielisyydestä "yhden henkilön kahden tai useamman kielen vuorottaisena käyttönä" onkin se, joka nykyisin on yleisesti hyväksytty, ja tässäkin esityksessä ymmärretään kaksikielisyydellä nimenomaan tätä.

Rinnasteinen ja yhdisteinen kaksikielisyyden (coordinate and compound bilingualism) ovat kaksikielisyyden psykologisessa tutkimuksessa käytettyjä termejä. Rinnasteinen kaksikielisyyden hankitaan siten, että molemmat kielet opitaan eri tilanteissa, esim. niin, että toinen lapsen vanhemmista käyttää systemaattisesti toista kieltä ja toinen toista. Henkilöllä on tällöin käytössään kaksi eri semanttista järjestelmää. Yhdisteistä kaksikielisyyden taas on silloin, kun henkilö oppii molemmat kielet samoissa tilanteissa. Hän kuulee esim. vanhempiansa käyttävän molempia kieliä kotona, ja näin hänellä on yksi merkitysisältö, jolle hän oppii kaksi koodia (ks. esim. Takala 1976:66-67).

Sosiologiselta kannalta on kaksikielisyyttä tutkinut mm. Fishman. Kasvatustieteellijät taas ovat kiinnostuneita kaksikielisyyden vaikutuksesta lapsen kognitiiviseen kehitykseen. Tätä ovat tarkastelleet mm. Cummins ja Macnamara.

2. Koehenkilö

Käsittelen tässä yksilön kaksikielisyyttä lingvistikalta kannalta enkä puutu yhteisön kaksikielisyyteen. Käsittelen siis esimerkkitapauksen valossa lapsen kahden kielen samanaikaista oppimista. Vastaavanlaisia tutkimuk-

sia ovat tehneet bibliografiassa mainitut Burling, Leopold, Padilla ja Liebman sekä Swain.

Tutkimukseni kohteena on kaksikielinen poika, D., joka äänitysten alkaessa oli 2.5-vuotias (siis 2v 5kk). Tähän mennessä D:tä on äänitetty kaksi kertaa. Näiden vaiheiden iät ja IKP:t näkyvät alla olevasta taulukosta, johon on myös merkitty vertailukohteena olevien Brownin (1973) ja Oulun (Toivainen 1976) tutkimusten vastaavia tietoja. (IKP=ilmausten keskipituus morfeemeina)

	<u>ikä</u>	<u>IKP englantia</u>	<u>IKP suomi</u>
D.	2.5	4.1	2.5
<u>Brown</u>			
Eve	2.2	4.0	
Adam	3.6	4.0	
Sarah	4.0	4.0	
<u>Oulu</u>			
	2.5		n. 1.4-4.5
	2.8		n. 2.8-4.7

D:n äiti on suomalainen ja isä syntyperäinen englannin puhuja. Isä on yliopiston opettaja ja äiti kielten opettaja peruskoulussa ja lukiossa. Tällainen kielellinen ympäristö saattaa vaikuttaa suotuisasti lapsen kielelliseen kehitykseen ja saattaa selittää sen, miksi D:n englantia on suhteellisen kehittyneenä muihin samanikäisiin verrattuna.

D:n kotona puhutaan yleensä englantia, joskus harvoin D. puhuu suomea äitinsä kanssa. 1.5-vuotiaaksi D. puhui ja kuuli ainoastaan englantia. Tällöin perhe palasi Suomeen englanninkielisestä maasta ja D. alkoi kuulla suomea. Viime talven hän oli päivähoitopaikassa keskimäärin neljä tuntia päivässä. Siellä hän puhui ainoastaan suomea samoin kuin tänä vuonna päiväkodissa, jossa hän on ollut syyskuun alusta noin kuusi tuntia päivässä. Muiden lasten kanssa leikkiessään ja suomalaisten sukulaisten luona hän käyttää suomea.

D:n englantia on kehittyneempi kuin suomi, koska D. kuulee ja käyttää sitä enemmän. Tätä osoittaa mm. se, että vaikka isä oli kesällä poissa n. kuukauden ja D. oli äitinsä kanssa suurimman osan ajasta suomenkie-

lisessä ympäristössä, kuitenkin englantia puhuen, ei suomi huomattavasti kehittynyt tänä aikana. Sen sijaan tätä seurannut kolmen viikon oleskelu englanninkieli-
sessä maassa ja kolmen viikon oleskelu pelkästään isän seurassa päivisin edistivät englannin kehitystä niin, että iässä 2.8 IKP=6.3. Tänä aikana suomen IKP ei tosin lyhentynyt, mutta käyttövalmius heikkeni. D. oli selvästi ujompi suomalaislasten seurassa ja suomalaisessa keskustelussa useimmin toistuvat ilmaukset olivat Mitä?, Ei, Niin, En minä tiiä.

D. tietää käyttävänsä kahta eri kieltä. Hän huomaa pian kenelle kannattaa puhua suomea ja kenelle englantia, ja vaihtaa kieltä spontaanisti puhuteltavan mukaan. Yleensä hän ei yhdistele samaan ilmaukseen molempien kielten elementtejä. Poikkeuksia ovat II vaiheessa kieleen ilmaantuneet lauseet Se on bag, Minä sain ne forest. Näissä tapauksissa D. ei ole tiennyt sanan suomenkielistä vastinetta.

Kaksikieliset yleensä joutuvat tilanteisiin, joissa syystä tai toisesta vaihdetaan kieltä, ja kahden kielen puhuminen taas johtaa helposti interferenssiin. Toisaalta ne piirteet, jotka saattavat näyttää interferenssiltä, ovat ehkä selitettävissä regressiolla kielellisiin univ-
saaleihin. Lapsi voi turvautua näihin oppiessaan toista kieltä, varsinkin sellainen lapsi, jonka ensimmäisenkään kielen kompetenssi ei ole vielä täysin kehittynyt. D:n kielen interferenssiä tarkastelen yksittäisten rakenteiden ja niiden kehityksen yhteydessä.

3. Englanti

D:n englannin IKP on I vaiheessa 4.1 ja II vaiheessa 6.3. Roger Brownin tutkimat englantia puhuvat lapset saavuttivat IKP:n 4.0 seuraavasti: Eve iässä 2.2, Adam iässä 3.6 ja Sarah iässä 4.0. D:n kieli on siis verraten kehittynyttä. Hän on oppinut lähes kaikki ne 14 morfeemia, joita Brown käyttää vertaillessaan eri tutkimustuloksia keskenään (näitä ovat esim. monikko, menneen ajan muodot, lyhennettävä apuverbi jne.)

(Brown 1973).

Joidenkin morfeemien käytössä ja eri muodoissa D:llä on vielä vaihtelua, mutta selvänä merkinä siitä, että hän on oppinut esim. menneen ajan käsitteen on se, että hän käyttää säännöllistettyjä epäsäännöllisten verbien muotoja produktiivisesti, esim. peräkkäisissä lauseissa I runned in the trees, I throwed it with the pigeons.

Koska IKP on jo noin pitkä, D:n kielessä on jo komplekseja lauseita, vaikka yksinkertaisetkaan lauseet eivät ole yhtä kehittyneitä kuin ne olisivat hieman vanhemmalla lapsella, jolla on samanpituinen IKP (vrt. Brown 1973: ikä ja IKP yhdessä ovat parempi indikaattori kielen kehityksestä kuin ikä tai IKP kumpikaan yksin, joista taas ikä yksin on huonompi kuin IKP). Esim. seuraavanlaisia komplekseja lauseita on havaittu: D. has no tractor, if the car run over that, When it is ready, then it's good to eat it.

D:n englannissa ei ole mitään poikkeavaa verrattuna muihin sitä ensimmäisenä kielenään puhuviin lapsiin, joten en käy tässä tarkastelemaan sen kehitystä yksityiskohtaisemmin.

4. Suomi

Mielenkiintoisempaa kuin D:n englantia on hänen käyttämänsä suomi, jonka IKP:t siis olivat I vaiheessa 2.5 ja II vaiheessa 2.6. Koska en ole voinut käyttää Oulun lapsenkielen tutkimushankkeen litteraatioita vertailumateriaalina (niistä ei ole lainakappaleita), jouduin turvautumaan Bowermanin teokseen Early Syntactic Development. Lähtökohtana on siis Bowermanin tutkimuksen suomalaislasten Sepon ja Rinan ilmaukset kun IKP on 1.8. Hedelmällisintä olisi tietenkin ollut verrata D:n kieltä oululaislasten kieleen siinä vaiheessa kun näiden IKP on n. 2.5. Tämä ero Bowermanin tutkimien lasten 1.8 morfeemin ja D:n 2.5 morfeemin välillä on siis pidettävä mielessä kun rakenteita verrataan. (Ne esimerkit ja tiedot, joita tässä on Oulun projektista, on otettu bibliografiassa mainitusta tutkimusraportista 6 ja Toivaisen viimevuotisesta AFInLA:n symposiumesitelmästä.)

Bowermanin tutkimat lapset olivat 2.5- ja 2.6-ikäisiä siinä vaiheessa kun heidän IKP:nsä oli korkeintaan 2.0.

Oulun materiaalissa 2.5-ikäisten IKP vaihtelee välillä 1.4-4.5 ja 2.8-ikäisten välillä 2.8-4.7. Yleensä yli 2-vuotiaiden ilmaukset eivät ole alle 2 morfeemin ja 2.8-ikäisten ovat usein 3-4 morfeemia. Vaikka D:n suomen IKP on huomattavasti lyhyempi kuin englannin, se ei ole mitenkään erityisen poikkeava suomalaislapsiin verrattuna ja voidaan olettaa, että syksyn kuluessa suomen IKP tulee nousemaan yli 3 morfeemin. Nythän D. on suomenkielisessä ympäristössä enemmän kuin hän on tähän saakka ollut. Erittäin suuren osan erityisesti II vaiheen äänityksestä muodostivat ilmaukset Ei, Niin, Mitä?, Ei oo, En minä tiiä, jotka ehkä tarpeettomasti lyhentävät IKP:tä. Samalla ne kuitenkin kuvaavat D:n tuottamis- ja ymmärtämiskykyä ja osoittavat, että tämä kyky ei ole kehittynyt kahden ensimmäisen vaiheen välisenä aikana. Toisaalta ne saattavat myös kuvastaa jonkinlaista hämmennystä, sillä juuri ennen tätä äänitystä D. oli ollut pois Suomesta jonkin aikaa.

Bowermanin materiaalissa kielelle on luonteenomaista se, että kieliopista puuttuvat lähes kaikki kieliopilliset morfeemit (nk. functors). Näitä ovat artikkelit, kopulat, prepositiot ja postpositiot, verbien ja nominien taivutusmuodot ja apuverbit. Näistä useat puuttuvat yleensä osittain D:n kielestä, mutta jotkut jopa lähes kokonaan, kuten esim. objektin partitiivitaivutus.

Kopula puuttuu Bowermanin materiaalissa lähes kokonaan, D:llä se jää pois enää harvoin IKP:n ollessa 2.6. Kuitenkin voidaan olettaa, että aikaisemmassa kehitysvaiheessa sitä ei ole ollut D:nkään kielessä. Esim. Tämä isi-bambi, toisaalta Se on kuorma-auto. Oulun materiaalista löytyi 2.2-vuotiaalta tytöltä (IKP=2.81) esim. lause Tuollako tämä setä? Kopulan käyttö D:n kielessä siis vastaa muiden suomalaislasten kopulan käyttöä. Oppimisajankohtakaan ei ole myöhäisempi kuin muilla.

Nominien taivutusmuotoja on D:llä enemmän kuin Bowermanin materiaalissa, mutta se on odotettavissakin kun muistaa IKP:n pituuseron. Partitiivi- tai nominaatiiviojektin taivutus on vain eräissä ilmeisesti

opituissa rakenteissa, muuten esim. Minä katon Eilan hevonen (I vaihe) ja Minä ettin sinä (II vaihe). Oulun materiaalissa on maininta 1.8-vuotiaasta lapsesta, jonka IKP oli 1.37 ja jolla keskeneräisen toiminnan kohdetta osoitettiin partitiivilla. Toisaalta Bowermanin lapsilla ei vielä IKP:n ollessa 1.8 ole näitä muotoja. D:llä niitä ei siis ole vielä kun IKP on 2.6. Tämä kehitystendenssi saattaa olla vastaavien englannin taipumattomien muotojen vaikutusta. Tämä näyttää ilmeiseltä, kun lisäksi havaitaan, että D:llä tässä samassa vaiheessa on jo genetiivimuotoja, esim. D:n kirja, Eilan hevonen; kuitenkin D. joskus käyttää myös taipumatonta genetiiviä.

Paikallissijojen käyttö on D:llä vähäistä, esim. Kauppa 'kaupasta', tai jos hän käyttää inessiiviä ja illatiivia, hänellä ei ole käsitystä niiden oikeasta käytöstä, esim. Mene piilossa tai Mene piiloon tarkoittavat samaa asiaa 'mene piiloon'; samoin Minä oon tässä ja Minä oon tänne molemmat tarkoittavat 'minä oon tässä'. Oulun materiaalissa on maininta, että 1.5-vuotiaalla lapsella (IKP=1.37) paikallissijat ovat jo alkaneet vakiintua. Lapsella, jonka IKP=1.09, on jo partitiivi- ja genetiivimuotoja, mikä poikkeaa huomattavasti Bowermanin tutkimien lasten ja D:n kielestä. Näillähän ei IKP:n ollessa 1.8 ja 2.6 vastaavasti vielä ole näitä muotoja säännöllisesti, ei myöskään paikallissijoja.

Persoonataivutusta alkoi esiintyä D:llä 2.5 -vuotiaana. Suomalaislasten tapaista yks. 3. pers. muotoa yks. 1. pers. merkityksessä ei D:llä äänitysten aikana ollut lainkaan paitsi kielteisissä muodoissa, eikä D:n äiti muistanut onko sellaista muotoa D:n kielessä ollutkaan. Yleisin muoto I vaiheen aikana yks. 1. pers. tehtävässä on infinitiivi persoonapronominin kanssa käytettynä, esim. Nyt minä tulla pois. II vaiheessa nämä muodot ovat jo hävinneet ja yleisin on taivutettu yks. 1. pers. muoto.

D:n kielessä on jo kaikkia lausetyyppejä: myönteisiä väitelauseita, imperatiiveja ja kysymyslauseita sekä kaikkien kielteisiä muotoja. Väitelauseissa on sekä presensia että imperfektiä, mutta kysymyslauseisiin ei imperfekti ole vielä ilmaantunut. Kieltomuotoja näkyy

myös imperfektissä, esim. Ei tuli, Ei meni.

Kysymyslauseet ovat Bowermanin materiaaliin verrattuna kehittyneet samalla tavalla kuin suomalaislapsilla yleensä. D:llä on mikä/missä-kysymyksiä, esim. Missä traktori?, Mikä tämä?. I vaiheessa on myös joitakin -ko/-kö kysymyksiä, jotka yleensä kehittyvät hieman myöhemmin, esim. Onko siellä mies?, Onko tää kukka?. II vaiheessa oli kaksi kysymystä Missä on isi? ja Missä on äiti?, joissa sanajärjestys on englannin mukainen (vrt. Where is daddy?).

Bowermanin tutkimilla lapsilla imperatiivi ei vielä muodoltaan eroa väitelauseista. D:llä taas on sekä väitelauseita että varsinaista imperatiivivia, joka joskus I vaiheessa saa seurakseen yks. 2. pers. persoonapronominin, esim. Sinä kato tämä, kuitenkin myös Nyt sinä lasket tai Kato, tuulimylly. II vaiheessa imperatiivimuodon rinnalle ilmestyy infinitiivi imperatiivin tehtävään: Istu!, Mene piiloon! ja Mennä ottaa jalkapallo.

ei + infinitiivin lisäksi, esim. Ei tulla sisälle, Ei mennä pallo, kielteisissä imperatiivimuodoissa on I vaiheessa kaksi ilmeisesti opittua muotoa, jotka eivät ole toistuneet: Ei saa koskea siihen ja Älä sano. II vaiheessa ei + infinitiivin lisäksi on muoto ei + imperatiivi, esim. Ei tule, Ei istu. D. ei siis ole oppinut ei-älä -vaihtelua, mutta muuten imperatiivi on alkanut vakiintua.

Myönteisissä väitelauseissa on D:n imperfektin käyttö vakiintunutta jo I vaiheessa nauhoitusten alkaessa eli iässä 2.5. Tätä aikaisempia nauhoituksia ei ole, joten en voi sanoa, milloin tähän on päädytty. Toivaisen mukaan suomalaislapset alkavat käyttää imperfektiä alle kaksivuotiaina, kun IKP ei ole vielä 2.0, ja imperfektin käyttö vakiintuu nopeasti.

Preesensin kieltomuodoissa on I vaiheessa käytössä olemassaolon kieltö, esim. Ei lintu 'siellä ei ole nyt lintua', Ei oo traktori 'minulla ei ole nyt traktoria', sekä yks. 1. ja 3. pers. taivutetut kieltomuodot, esim. Ei oo 'ei ole', Ei orava 'se ei ole orava', En ja En minä uskon sekä Ei minä näytä tämä kirja. D. ei siis vielä näytä oppineen sitä, että ei taipuu persoonissa, vaan taivuttaa joko kieltoverbin ja verbin tai ei kumpaakaan.

Vaikka myönteiset muodot II vaiheessa taivutetaan aikuismaisesti, yks. 1. pers. kielteinen muoto on saanut muodon ei + yks. 3. pers., esim. Ei putoo, Ei pelaa, tai en + infinitiivi kuten lausessa En minä potkasta. Oulun materiaalissa Kirstillä iässä 1.4 (IKP=1.14) on jo usein en + prees:n heikko vartalo.

Imperfektin kieltomuoto on aina ei + imperfekti, esim. Ei meni kovasti, Ei oli mäki. Bowermanin materiaalissa on D:n kieltomuotoa vastaava ei toi kun IKP on 1.81, kun taas Oulun materiaalissa Kirstillä on iässä 1.8 oikea ensiesiintymä ei mennytkään. Tällainen on odotettavissa oleva muoto varhaisessa vaiheessa, mutta D:n kielessä se on säilynyt suhteellisen kauan ja näin voidaan olettaa, että tässä suhteessa D:n kielen kehitys on jäljessä muiden suomalaislasten kielen kehityksestä.

Yhteenvedona voidaan todeta, että yhtäläisyydet ja erilaisuudet D:n suomen kehityksessä suomea ensimmäisenä kielenään puhuviin lapsiin ovat seuraavanlaisia: samansuuntaisesti ovat kehittyneet kopulan käyttö, verbin yksiköllinen persoonataivutus, myönteiset kysymys- ja imperatiivilauseet sekä aikamuotojen käyttö myönteisissä lauseissa. Poikkeavasti taas ovat kehittyneet nominien sijataivutus (objektin taivutus ja paikallissijojen käyttö) sekä verbien kielteiset muodot (kielteinen imperatiivi ja kielteiset preesens- ja imperfekti-muodot).

4. Päätäntä

Kun lasten toisen kielen oppimista on tutkittu luonnollisessa oppimistilanteessa, on havaittu, että kehitysvaiheet ovat samantyyppisiä ja oppiminen etenee samanlaisia strategioita käyttäen kuin ensimmäisen kielen oppijoilla; esim. Ravem (1968), Isman (1973) ja Henkes (1974) ovat puoltaneet tällaista teoriaa. Ravem on lisäksi esittänyt, että nimenomaan lapsen kypsyys, siis ikä, ja se, että lapsi jo osaa yhden kielen, aiheuttavat ne mahdolliset erot, joita havaitaan. Burt & Dulay (1972) ovat taas sitä mieltä, että morfien oppimisjärjestykseen ei välttämättä vaikuta kypsyys vaan muut tekijät, nimenomaan interferenssi. Wode (1976) on

esittänyt, että ennenkuin kielessä on interferenssiä, rakenteiden tulee täyttää tietyt ehdot. Joka tapauksessa toisen kielen oppija hänen mukaansa käyttää pohjana ensimmäistä kieltään, vaikka useat oppimisstrategiat ovat samanlaisia kuin tätä kieltä äidinkielenään puhuvilla.

Näissä tutkimuksissa lapset ovat olleet D:tä vanhempia. He ovat siis osanneet yhtä kieltä hyvin siinä vaiheessa, kun toisen kielen oppiminen on alkanut. Niinpä suurimpana erona kieltä ensimmäisenä kielenään puhuvien ja näiden lasten välillä on ollut oppimisen nopeus: lasten kielellinen kompetenssi on ollut niin kehittynyt, että he ovat hyvin nopeasti pystyneet omaksumaan toisen kielen. D. oli Suomeen saapuessaan 1.5-vuotias. Hänen kielellinen kompetenssinsa ei ollut niin kehittynyt että hän suomenkieliseen ympäristöön joutuessaan olisi oppinut suomea nopeammin kuin muut suomalaislapset. Kehitys on mahdollisesti ollut hieman hitaampaa, mutta se taas saattaa selittyä sillä, että D. on tähän saakka viettänyt vähemmän aikaa suomenkielisessä ympäristössä. Padilla & Liebman (1975) huomauttavat omassa tutkimuksessaan kolmesta englantia ja espanjaa puhuvasta lapsesta, että toisesta kielestä kehittyi dominoivampi, vaikka vanhemmat todella halusivat lapsistaan kaksikielisiä eivätkä asettaneet kumpaakaan kieltä etusijalle. Täysin balansoituun kielenkäyttöön on siis hyvin vaikea päästä.

D:n kielessä voi siis havaita joitakin eroja suomalaislasten kieleen verrattuna, esim. verbien kielteiset muodot ja objektin taiputuksen puuttuminen. Jotkut eroavaisuudethan saattavat olla D:n idiosynkraattisia muotoja ilman, että asialla on yhteyttä siihen, että hän oppii kahta kieltä samanaikaisesti. Ennenkuin näistä eroista kuitenkaan voidaan sanoa mitään varmaa, olisi D:n kieltä verrattava useammin suomalaislasten vastavänpituisiin ilmauksiin. Näin saataisiin selville, ovatko nyt huomatu erot muotojen oppimisjärjestyseroja ja siis erilaisista strategioista johtuvia vai onko näissä rakenteissa jotain erityisen vaikeaa. Toisaalta saattaa olla kysymys siitä, että nämä varhaisemman vaiheen muodot ovat jääneet voimaan pitemmäksi aikaa kuin muilla suomalaislapsilla siksi, että D. käyttää ja kuulee

englantia enemmän kuin suomea. Vaikka kielessä ei olisi-kaan suoraa interferenssiä, englannin taipumattomat muodot saattavat vahvistaa näitä aikaisemman vaiheen taipumattomia muotoja, jotka eivät kuitenkaan välttämättä ole tulleet kieleen englannin vaikutuksesta.

Nyt käytettävissä olevan vertailumateriaalin perusteella voi kuitenkin sanoa, että suomi on muutamista eroista huolimatta kehittynyt äidinkielen omaisesti ja on mahdollista, että tämä talvi päiväkodissa tarjoaa tarvittavan suomenkielisen ympäristön niin, että suomi voi kehittyä samalla tavalla kuin muilla suomalaislapsilla. Jos tähän saakka onkin oltu tilanteessa, jossa D:n englantia on ollut ensimmäinen kieli ja suomi hyvin 11-mäisesti kehittynyt toinen kieli, päästään ehkä tilanteeseen, jossa D:llä on kaksi ensimmäistä kieltä.

Erilaisissa kielenoppimistilanteissa kieltään oppivien lasten seuranta tarjoaa mahdollisuuden päästä selville yleisistä kielenoppimisen strategioista sekä syntaktisten rakenteiden ja morfeemien oppimisjärjestyksestä. Näin ehkä saadaan tarkempaa tietoa kielellisistä universaaleista, joita taas vuorostaan vieraan kielen opetus voi käyttää hyväkseen.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUTTA

- Bloomfield, L. 1933. Language. Holt, Rinehart and Winston.
- Bowerman, M. 1973. Early Syntactic Development: A Cross-Linguistic Study with Special Reference to Finnish. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brown, R. 1973. A First Language: The Early Stages. Harvard University Press.
- Burling, R. 1959. "Language Development of a Garo and English Speaking Child", Word 15:1, 45-68.
- Cummins, J. 1976. "The Influence of Bilingualism on Cognitive Growth: A Synthesis of Research Findings and Explanatory Hypotheses", Working Papers on Bilingualism, No. 9, Avril, 1-43.
- Diebold, Jr., A.R. 1961. "Incipient Bilingualism", Language 37, 97-112.

- Dulay, H. and M.K. Burt. 1972. "Goofing: an indicator of children's second language learning stages", Language Learning 22:2, 235-252.
- Ervin-Tripp, S.M. 1973. Language Acquisition and Communicative Communicative Choice: Essays by Susan M. Ervin-Tripp. Selected and introduced by Anwar S. Dil. Stanford: Stanford University Press.
- Ferguson, C.A. and D.I. Slobin (eds.). 1973. Studies of Child Language Development. Holt, Rinehart and Winston.
- Fishman, J.A. 1970. Sociolinguistics: A Brief Introduction. Rowley, Mass.: Newbury House Publishers.
- Haugen, E. 1956. Bilingualism in the Americas: A Bibliography and Research Guide. Publication of the American Dialect Society, Number 26.
- Henkes, T. 1974. Early Stages in the non-Native Acquisition of English Syntax: A Study of Three Children from Zaire, Venezuela and Saudi Arabia. Unpublished doctoral dissertation. Bloomington, Ind.: Indiana University.
- Isman, J. 1973. The Acquisition of English Syntax by Indonesian Children: Trends in the Development of Phrase Structure and Transformational Rules. Unpublished doctoral dissertation. Bloomington, Ind.: Indiana University.
- Kessler, C. 1971. The Acquisition of Syntax in Bilingual Children. Washington, D.C.: Georgetown University Press.
- Lambert, W.E., J. Havelka and C. Crosby. 1958. "The Influence of Language-acquisition Contexts on Bilingualism", The Journal of Abnormal and Social Psychology 56, 239-244.
- Leopold, W. 1939-1949. Speech Development of A Bilingual Child: A Linguist's Record. I-IV. Northwestern University Press.
- Mackey, W.F. 1968. "The Description of Bilingualism." Teoksessa Readings in the Sociology of Language, toim. J.A. Fishman, s. 554-584. The Hague: Mouton.

- Macnamara, J. 1966. Bilingualism and Primary Education: A Study of Irish Experience. Edinburgh: The University Press.
- Monograph Series on Languages and Linguistics. 21st Annual Round Table Meeting. Bilingualism and Language Contact, toim. J.E. Alatis. Number 23, 1970. Georgetown University Press.
- Padilla, A.M. and E. Liebman. 1975. "Language Acquisition in the Bilingual Child," The Bilingual Review 2:1-2, 34-55.
- Ravem, R. 1968. "Language Acquisition in a Second Language Environment," IRAL 6:2, 175-185.
- Swain, M.K. 1972. Bilingualism as a First Language. Unpublished doctoral dissertation. Irvine: University of California.
- Takala, S. 1976. Vieraiden kielten opetussuunnitelman, opettamisen ja oppimisen kysymyksiä. KTL:n seloste- ja tiedotesarja 68.
- Toivainen, J. 1976. Lapsenkielen tutkimushanke 1970-1976. Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen laitoksen tutkimusraportteja 6.
- Toivainen, J. 1977. "Menneen ajan muotojen ilmaantuminen suomalaislasten kieleen," Näkökulmia kieleen, toim. Kari Sajavaara, AFinLA 18.
- Wald, B. 1974. "Bilingualism," Annual Review of Anthropology 3, 301-321.
- Weinreich, U. 1968. Languages in Contact: Findings and Problems. Mouton.
- Wode, H. 1976. "Developmental Sequences in Naturalistic L2 Acquisition," Working Papers on Bilingualism No. 11, 1-31.
- Žluktenko, Ju.A. 1974. Lingvistitšeskie aspekty dvujazyčšija. Kievskij gosudarstvennyj universitet, Kiev.